

Şehrin

YeniGün GAZETESİ'NİN
ÜCRETSİZ KÜLTÜR-SANAT İLAVESİDİR

tafızası

CİLT: 2 • SAYI: 13

HAZIRLAYANLAR: SADIK GÖKCE - ANUŞ GÖKCE

5 HAZİRAN 2020 CUMA

**KONYA
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ**

KONYA BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ'NİN
KATKILARIYLA

KITAP

VE OKUMAK

KİTAP VE OKUMAK ÜZERİNE...

**SADIK
GÖKCE**

sadilgokce@hotmail.com

Dr. Bayraktar Bayraklı tarafından hazırlanan "Farabi'de Devlet Fel-sefesi" isimli kitapta, Farabi men-subu olduğu İslam Dini mucibince Devlet Başkanı olmanın şartlarını anlatırken dev-letin kuruluşu sırasında ilk başkan olarak görev alacak olan liderde olması gereken 12 vasıftan bahsediyor. Ve bu vasıflara sahip olan Devlet Başkanı için İLK REİS ismini veriyor Farabi.

Farabi'ye göre, İlk Reis'in ruhu "Faal Akılla" münasebet kurar. Faal Akıl seviye-sine çıkmadan önce Münfail Akılla alaka kurmalı. Bu merhaleden sonra Mustead Akılla ilişki kurar. Bu iki merhaleden son-ra Faal Akılla irtibat kurabilir. Farabi bu seviyeye gelen kişiye mutlak manada İLK REİS demektedir.

Farabi bu kişiye Allah'ın Ruhul Emin yani Cebrail ile Vahy ettiğini söyler. Çün-kü Faal Akılla onun arasında vasıta kal-mamıştır. Farabi Faal Akılla Cebrail'i kast etmektedir. Faal Akıl bir kimsenin Mun-fail Aklına taşarsa o kişi "Hâkim Filozof" ve akıl erbabından olur. Eğer Faal Akıl o şahsın muhayyile kuvvetine taşarsa o kişi "Peygamber= Nebi" olur.

Farabi'nin bu tezinden devam edecek olursak, İslam Akaidine göre ilk insan ve ilk peygamber olan Hazreti Adem'e verildiğine inandığımız 10 Suhuf kitabı İLK KİTAP olarak kabul etmemiz gerekir. İlk

kitap ilahi kaynaklı olduğuna göre bunun devamının da bu kitabın içeriğine uygun olması gerekir. Nasıl ki Farabi İLK REİS için İmam ve Kanun Koyucu vasıflarının olmazsa olmaz olduğunu kabul ediyor, İLK KİTAP için de aynı vasıfları aramamız gerekir.

Farabi, İlk Reis'te 12 vasıf ararken onun yerine geçecek olan Reisu's Sani'de 6 özellik aramaktadır. Bu da bize hiçbir şey-in ilki gibi olamayacağını ama ondan izler taşınması gerektiğini gösterir. İlk Kitap da ilahi menşelidir. Onu takip eden ve ilahi kaynaklı olmayan kitaplar da İlk Kitap gibi olamaz ama onun gösterdiği yoldan yürü-meli ve onun gösterdiği doğru çizgiyi ta-kip etmelidir.

İlk Kitabın son nüshası Kuranı Kerim-dir. Bundan sonra yazılacak olan kitapların bu ilahi kaynaktan gelen kitapta yer alan kural ve kanunlara mugayir olmaması gerekir.Kurani Kerim işlediği konulara göre gözden geçirilecek olursa, içinde na-sihatler olduğunu göreceğiz. Yine Kuranı Kerimde tarihi konuların anlatıldığını ve bunların sebep ve sonuçları hakkında bilgi verildiğini müşahede edeceğiz.

İÇİNDEKİLER

• KİTAP VE OKUMAK ÜZERİNE...

SADIK GÖKCE

• VATANINA HASRET KALAN ŞAİR:

ELMAS YILDIRIM

ANUŞ GÖKCE

• İKİ NAME ARASINDA

FATMA TUTAK

• HARF İNKILÂBİ ÖNCESİNDE

KONYA'DA BAZI KÜLTÜREL

FAALİYETLER

MUSTAFA ÖZCAN

• ZAMAN TÜNELİ

ŞABAN KUMCU

Sosyal olayların ele alındığını ve bunların nasıl yapılması gerektiğinin izahını da göreceğiz Kur'anı Kerim'de. Bir de yukarıda saydıklarımızdan farklı olarak yaratıcının kendisini hatırlattığını ve kulum diye hitap ettiği biz insanlara yerine getirilmesi gereken bazı vecibeler yüklediğini göreceğiz. Ve en başta "Oku! Yaradan Rabbinin adı ile..." ayeti ile insanları okumaya teşvik ettiğini göreceğiz.

Yukarıda verdiğimiz bölümde bir Müslümanın kalem oynatacağı sahalara hemen hemen belirtilmiştir.

Bunların dışında yazılacak olanlar yine Kur'anı Kerim tarafından biz inananlara çizilen sınırlar içerisinde edebe ve ahlaka uygun şekilde ele alınıp okuyucuya aktarılmalıdır.

Elbette bu söylediklerimiz İslam Dini dairesi içinde yaşayanlar içindir. Hayatlarında İslam'ı referans almamış olanlar için bu yazdıklarımızın bir değeri yoktur.

Konumuza dönecek olursak, Müslüman kimliği taşıyan ve bu yolda yürüdüğünü iddia eden kalem erbabı, İlk Kitap kabul ettiğimiz İlahi Menşei kitapları örnek alarak yazacakları roman, hikâye, deneme, şiir gibi edebi eserlerde geçmişin güzel hasletlerini işlemeli ve gelecek nesle güzele ve doğruya nasıl hazırlanmak gerektiğini anlatmalıdır.

Yazılan bu kitapları okumanın adabı ve kuralları da İlk Kitap olarak kabul ettiğimiz Kur'anı Kerim'de bize gösteriliyor. Kura-

nı Kerim'de Cenabı Allah bize "Bu kitabı okuyup ibret alınız diye indirdik" "Bu Kitapta akledenler için ibretler vardır." "Bu kitapta size düşünüp tutasınız diye öğüt veriyoruz" diye seslenmekte ve İlk Kitabın niçin ve nasıl okunması gerektiğini açıklamaktadır.

Kur'anı Kerim'de de belirtildiği gibi kitapları öğrenmek, anlamak ve öğrendiklerimizi hayatımıza uygulamak için okumalıyız. Kâğıt üzerine arka arkaya getirilen harflerle oluşturulan kelimeleri, bu kelimelerin meydana getirdiği cümleleri telaffuz etmek okumak anlamına gelmektedir.

Okuma, öğrenmek için yapılmalıdır. Okuma, ders çıkarma için yapılmalıdır. Okuma, hayatı kolaylaştırıcı kuralları bilmek ve anlamak için yapılmalıdır. Hep-sinden önemlisi okuma, yaratıcıyı ve niçin yaratıldığımızı fark edebilmek için yapılmalıdır.

Bunun dışında ki okumalar sadece harflerle gösterilen sesleri çıkarmak ve bazı kelimeleri ezberleyen papağan misali sadece konuşmak ama çıkardığımız ses kümesinin ne anlama geldiğini bilmemek-tir.

Cenabı Allah bizlere kutsal kitabı Kur'anı Kerim'de buyurduğu gibi anlayarak, ders çıkararak ve ibret alarak okumayı, İlk Kitap olan kutsal kitaplar dışına çıkmadan onların bize çizdiği sınırlar içinde yazmayı nasip etsin.

ACZİMİN GİRYESİ

Ahmet
Sevgi

MENKİBE VE İSRÂİLİYAT

İslâm; hem ibadet, hem muamelat dîni,
Amel kalmayınca oldu ibadet dîni.
Gerçi din bezirgânlarına bakarsanız,
Sanki menkibe ve İsrâiliyat dîni.

(Ahmet Sevgi)

VATANINA HASRET KALAN ŞAİR: ELMAS YILDIRIM

ANUŞ
GÖKCE

Ramazan ayı boyunca TRT AVAZ'ın saat 21.30'da başlayan "Köklerimizde" adlı belgeselin aboneliği olduk. İftar ettikten sonra başlayan çay faslını yarıda keserek salona geçiyoruz ve televizyonun karşısına oturuyoruz. İçimiz burkularak Rusların aydın Türklerle uyguladıkları katliamları seyrediyoruz. Onların eylemlerini lanetlerken şehitlerimize birer Fatiha göndermeyi, rahmet dilemeyi ihmal etmiyoruz.

Rusya'da Ekim 1917 Devrimi'nin getirdiği kısmi rahatlama ile bu coğrafyada yaşayan Türk toplulukları bağımsızlıklarını ilan etmişlerdi. 1918'de Bağımsızlığını ilan eden Başkurdistan, Azerbaycan ve Alaş Orda Kazak devletlerinin ömrü çok kısa sürmüş, üç aylık bir zaman zarfında başkentler topa tutulmuş, yönetim kadrosu tutuklanmış, yurt dışına kaçabilenler şanslı sayılmıştır. Tarih Profesörü Zeki Velidi Togan, Ahmet Caferoğlu, Ahmet Ağaoğlu, Mehmet Emin Resülzade kendilerini Türkiye'ye atarak hayatta kalabilmiş devlet adamı ve aydınlarıdır. Bundan sonra Türk dünyasında kısmi bir rahatlama olsa da 1929'dan sonra baskı ve zulümler yeniden alevlenmiştir. Özellikle Türk Dünyasının dilde birlik sağlamak üzere alfabe ve gramer üzerine çalışan Türkologlar hedef alınmış, milli bilinci oluşturan kültür adamları sistemli bir şekilde ya kurşuna dizilmiş ya da Sibiry'a sürülerek soğuk iklimlerde, taş ve maden ocaklarında ağır şartlar altında çalıştırılmış, zindanlarda çürümeye terk edilmiştir. 1931-39 Kırgızistan'da 1937 yılında Çontaş mevkiinde aralarında ünlü romancı Cengiz Aytmatov'un babası dilbilimci Törekuł Aytmatov'un da bulunduğu 137 Türk aydını çeşitli sebeplerle tutuklanmış, akıbetlerinden Sovyetler Birliği dağılına kadar haber alınamamıştır. Bu bahtsız insanlar önce kurşuna dizilmişler, daha sonra tuğla ocağı fabrikası üzerlerine yıkılarak olayı kapatmışlardır. Ailelerinin umutlarıyla oynanmış, gâh yaşıyor, gâh sürgünde, gâh şu vakit öldü diyerek yaralı yüreklerine tuz basılmıştır. Bu esrareniz olay, o zaman 10 yaşında bir çocuk olan Bübüra

Kıdralıyeva'nın 1991 yılında Kırgızistan hükümetine başvurarak babasının kendisine aktardığı bilgiler doğrultusunda açıklığa kavuşturulmuş, işaret ettiği yer incelenmiş, Törekuł Aytmatov'un cebinden suçunu onaylayan kâğıt bulunmuştur. Kırgızistan Devlet Başkanı şehitleri birbirinden ayırmayarak hepsinin isimlerinin yazıldığı bir anıt mezar dikmiştir. (Buran, Ahmet Prof. Dr. Kuşunlanan Türkoloji, s.150 v.d, Akçağ Yayınları, 3. Baskı, 2011/Ankara)

Türkiye'ye gelen aydınlar ve şairler arasında öyle biri vardır ki bir türlü içindeki vatan hasretini giderememiştir. Bu şair Elmas Yıldırım'dır.

ELMAS YILDIRIM

1907 yılında Bakü'de dünyaya gelen Elmas Yıldırım, tüccar Abdülmuhammed Beyin oğludur. Annesi Nisa Hanımdır. İrânlıların Bakü'de açtığı "İttihat" okulunda Farsça olarak ilköğretim okulunda okudu. 1925 yılında 12. Bakü lisesini bitirdi. 1927 yılında Bakü Şark Edebiyatı Fakültesine girdi. Fakülteye verdiği beyanname incelendiğinde tüccar çocuğu olduğu anlaşıldı diğer tüccar çocuklarıyla birlikte komünist idarece fakülteden çıkartıldı. Azerbaycan Proleter Yazarlar Cemiyetine kaydoldu. İstanbul'da çıkan "Hayat" dergisinde "A Dağlar" adlı şiiri yayınlanınca cemiyetten çıkartıldı. Önce Dağıstan'a daha sonra Türkistan'a sürgün edildi. Aşkabat'ta evlendiği. 3 aylık Bebekleri "Azer" ile beraber bir kaçakçı kervanıyla 1933 yılında İrân'a kaçtı. İrân sınırında yakalandı ve hapse atıldı. Orada Türklere Ruslardan daha kötü davranıldığını müşahede ettikten sonra Türkiye'ye geçmeye karar verdi. Sonunda bin bir güçlükle Türkiye'ye gelip Elazığ'a yerleşti. İlk önce Elazığ Karaca Bucağı İlkokulu'nda öğretmenlik, sonra çeşitli bucak müdürlüklerinde bulundu. 14 Ocak 1952'de Malatya'nın Kale Bucağı Müdüri iken böbrek yetmezliğinden vefat etti.

Elmas Yıldırım hayatı boyunca vatan hasretiyle yaşadı. Gölçük Gölünün adının Hazar Gölü olarak değiştirilmesi bile onun gönlündeki vatan hasretini dindiremedi. Vatan ve Türklük aşkına ateşli şiirler yazdı. Son nefesine kadar ülküsünden, sağlam karakterinden taviz vermedi. Sürgünler onun Türk dünyasını yakından tanınmasına vesile oldu.

“Benim bu şekilde dolaşmam onlar için daha fena oluyor. Bana yurdumun her bucağını gezdiriyorlar. Her tarafta kızıl zincirlerin seslerini duyuyorum. Milletimin boynuna asılan her zincir halkası, bendeki kinleri geliştiriyor, katmerleştiriyor” diyen şair vefat edene kadar kalemını elden bırakmadı. Şiirlerinde milli veznimiz olan hece ölçüsünü kullandı. Şiirleri Çınaraltı, Bozkurt, Gökbörtü, Orhun, Özleyiş, Aras dergilerinde yayınlandı.

Başlıca Eserleri: Dağlara Seslenirken, Boğulmayan bir Ses, Azerbaycan manileri. (Karaalioğlu, Seyit Kemal, Resimli Türk Edebiyatçılar Sözlüğü, s.452 v.d, İnkılap ve Aka Yay, 1974/İST)

Şairin Cemiyetten çıkarılmasına ve sürgüne gönderilmesine yol açan şiiri:

A DAĞLAR

Öperken alnından füsunlu bir yaz
Akıyor dönüşten seller, a dağlar!..
Yeşil, zümrüt gözlü yamaçlarında
Açılır laleler, güller, a dağlar!..

Tarihte namının tükenmez şanı
Kervanlar koynunun güzel mercanı
Sinende keserler eller kurbanı
Geçirirken ağır iller, a dağlar!..

Toprağın cevahir, taşların elmas,
Çamlıklar giyinmiş ipekten libas,
Bazen bilmem niçin saklıyorsun yas
“Kuzgun” dan eserken yeller, a dağlar!..

Çekilmiş sinene eskiden bin bağ
Titriyor aşkını anan her dudak
Yayılr şikeste sesleri dağ dağ
Ne söyler bu garip diller, a dağlar!

Zirvende oynayan rüzgârlar acı,
Yıllardır görünmez aşının tacı
Anlat ki derdinin nedir ilacı
Nedir bu dumandan tüller a dağlar!

Boynunda kızıldan rengin bir deste
Laleler dağılmış yolların üste
Gel sen bu ülkenden bin kurban iste
Senden esirgemez yollar, a dağlar!

Çiçekli koynunda bir bahçe diktim,
Sulamak için gözyaşları döktüm,
Gece gündüz emeğini ben çektim
Yoldu meyvesini eller, a dağlar!

Neden küskün yakandaki bülbüller
Nerde bana layla çalan o diller
Ben seslensem: Eller, eller, ay eller
Aksi sada gelir: Eller... a dağlar

Söyle neden ses vermiyor Hazar'ım
Ben ki onun her derdini yazarım
Sürgün olup uğruna hep gezerim,
Kismetim bu uzun yollar, a dağlar.

Söyle, neden Deli Kür'üm çağlamaz
İçten coşup öz gününe ağlamaz
Gök Mugan'ım neden yeşil bağlamaz,
Dertli midir o Gökgöller, a dağlar!

Söyle Şahdağlarım neden yasıdır
Göğsündeki kılıç kalkan paslıdır,
Şairleri neden hazin seslidir?
Garip sazda kırk teller, a dağlar!

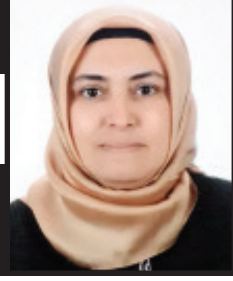
A dağlar, a dağlar, söyle, a dağlar,
Olur mu böyle aşnalık a dağlar,
Yaman günüm yaşı eyle, a dağlar,
Sana kurban bu gönüller, a dağlar!
(Basitwwwbilgicik.com)

İKİ NAME ARASINDA

Mucizelere inanır mısınız diye sormayacağım ya da tesadüflere... Bu tip isimlendirmeler kişiden kişiye, öğretiden öğretiyeye değişen olgular malum. Bana göre asıl önemli olan olağan dışı kategorisine yerleştirdiğiniz bu tür olaylardan ne öğrendiğinizdir. Bu olaylar yaşantınızın bir yerinde karşınıza çıkar ve bizzat başınızdan geçmese bile zihninizde cevapsız kalan bazı sorulara bambaşka bir perspektiften yaklaşmanız konusunda size kılavuzluk ederler. Zannımca tabiatın, evrenin, hayatın -ya da siz adına her ne diyorsanız- bizzat yaşayana, şahit olana ve sonradan duyanlara vermek istediği incelikli dersler bütünüdür diye açıklayabiliriz.

Size iki mektuptan bahsedeceğim. Bu mektuplardan ilki benim adıma yazıldı ikincisini de ben kaleme almış olmama rağmen bahsi geçen hadiselerle hayatı değişen kişi kuzenimdir. İlk mektubu yazmayı bitirip posta kutusuna atmak üzere iken ikinci mektup eline ulaşıyor ve...

Gerisini mektuplardan öğreneceğiniz hikâye başlıyor. Benim yazdığım ikinci mektup biraz geç kalsa ya da postada kaybolduysa bugün bambaşka şeylerden bahsedebilirdik. Fakat o mektup tam zamanında yerine ulaştı ve Hasene'nin yaşamı seyir değiştirdi. Yaşamınızdaki satır aralarını daha dikkatli gözden geçirmenizi hatırlatmak için mektupları sizlerle paylaşıyorum...

FATMA
TUTAK

Sevgili Halime,

Bu şehir yoruyor, yıpratıyor insanı. Kim dost kim düşman belli değil. Hayatta kalmak için her an uyanık olmak, teyakkuz halinde bulunmak; bir an bile kendini rehabetin kollarına koymemem gerek.

Ne insanlar var. Şehir yaşamı çoğunun karakterini allak bullak ederek bir daha asla düzelmeyecek hale sokmuş... Bu dar, bu karanlık, bu sonunda seni neyin karşılayacağı bilinmeyen sokaklar insanın içindeki son umut, güven ve dahi inanç kırıntılarını alıp götürüyor. Buraya ilk geldiğimde ne kadar ümitvarmışım. Tek bir odaklanış, tek bir hedef, geride kalanlara verilen tek bir söz yeter sanıyordum. Her şeyin üstesinden gelebilirim, kendi kendime yetebilirim; bu büyük şehri yenebilirim...

Oysa şimdi tam bir hayal kırıklığı içinde daha fazla direnemeyeceğimi düşündüğüm; o zamanki düşüncelerimin ne denli temelsiz ve boş olduğunu duydumsadığım bu anda hayatımın bundan sonrasını idame ettirebilmek için gerekli gördüğüm ve fakat iyi mi kötü mü olduğunu ancak yaşayarak öğrenebileceğim bir kararın arefesindeyim.

Ne umutlarla başladığım okulumu maalesef bırakmak zorundayım. Böyle olsun istemezdim ancak başka yol göremiyorum. Geldiğimden beri iki kez başvurduğum devlet bursundan bir haber çıkmadı. Devlet yurdunda kalmak tek başına yetmiyor. Para lazım. Tecrübesiz olduğum için bir iş bulamıyorum; hoş öğrenciye kimse iş de vermiyor. Bizden öncekiler insanların güvenini öylesine sarsmış ki öğrenciyim dediğin anda söyleyeceklerinin gerisini dinlemeye bile lüzum görmeden seni sepetlemenin yoluna bakıyorlar. Güven denen şey buraları terk edeli çok olmuş. Acımasız şehir yaşamında "Merhamet etmeyene merhamet olunmaz" deyişinden ziyade "Merhametten maraz doğar" sözü benimsenmiş durumda. Onlara hak veriyorum zira böyle bir ortamda kimin iyi niyetli, kimin fırsatçı veya dolandırıcı olduğununun ayırdına varmak bir hayli zor.

Köye dönecek yüzüm yok. Ninediğim kefen parasıyla beni buralara göndermişti. O parayla iki yıl boyunca kıt kanaat geçinmeye çalıştım. En asgari ihtiyaçları bile lüksten sayıp çoğunu erteme yoluna gittim ancak şimdi bıçak kemiğe iyice dayandı. Yoksulluğun, sahipsizliğin, çaresizliğin giderek daralan ilmeğini boynumda hissediyordum boşuluyorum. Son bir aydır arkadaşların aralarında topladıkları parayla geçinmeye çalışıyorum. Ders kitaplarının bazılarını temin edemediğimden sınavlara hazırlanamadım. Sınıfta kalmasam bile birçok dersi seneye yeniden almam gerekecek; tabii seneye kadar bu şehirde tutunmayı başarabilirsem. Anlayacağın Halimeciğim kuzenin sınıfı çöktükten tüketti.

Senden tek bir isteğim var o da nineme içinde bulunduğum durumu lisanımünasıple anlatman. Ben bu işi yapamayacağım. Defalarca prova ettim ama olmadı. Kendimde bu gücü bir türlü bulamıyorum. Şimdi daha iyi anlıyorum ki bu benim için imkânsız. Tüm umudunu bağladığı, ailesinden geriye kalan tek varlığı olan ben öylece karşısına geçip nasıl okulu bıraktım derim?

Geçenlerde sınıf arkadaşım Hale bana birinden bahsetti. İsmi Latif. Babasının beraber dükkânında kalfaymış. Anne tarafından uzaktan akraba oluyorlarmış. Temiz, ağırbaşlı, işinde gücünde bir çocuk dedi Hale. Durumumu bildiğinden çocuğa benden bahset-

miş. O da isterse bir oturup konuşalım diye haber yollamış. Okulun kafeteryasında oturup konuştuk biraz. Yanımızda Hale de vardı. Niyeti ciddiymiş. Okulu bırakır evinin kadını olursun dedi. Mecbur olmasam kabul eder miydim bilmiyorum. Ama içinde bulunduğum durum bana başka seçenek bırakmıyor. Ne yapalım herkes okuyacak diye bir kural yok ya. Bu şehir bana bir şey daha öğretti; eğer arkan yoksa fukaraysan, sahipsizsen bu hayatta kendi adına karar verme ve uygulama hakkına da sahip olamıyorsun...

Bol selam eder yanaklarından öperim...

Canözüm Hasene,

Canım yavrum, nasılsın sağlıcaklısındır inşallah. Beni soracak olursan iyiceyim. Böyle hal hatır soran olduğunda rahmetlik dedenin sıkça söylediği bir söz aklıma düşer. "Koca ananıza nolcak? Gökten çakıl taşı yağsa olanı benim kafaya düşer de oncağıza zırnık düşmez, kötülere birşey olmaz" derdi. Tabii ki latife benim güzel yavrum başkaca düşünmem zati; dedenin ne varsa dilindeydi bilirsin a?

Sen gideli iki yaz geçti. Alışabildin mi oralara? Yoğsam nenem beni yabana saldı diye içlenir misin? Amma kuzum sen kendin istedin. İlle okuyacam, ben buralarda kalıp sizin gibi olmayacam demedin mi? Olma yavrum oku yavrum oku da nenen gibi rahmetlik deden gibi baban gibi garip anan gibi olma. Bak Zeliha Yenge'nin Halime okudu da köye geldikçe mektuplarımızı yazıverir. Sen de oku kuzum nenene mektup yaz başkaca kimseye değil ha nenene yaz emi kuzum. Bizim zamanımızda kızları mektebe yollamazlardı oğlanlara mektup yazmasınlar diye amma ben bilirim sen başkaca kimseye yazmazsın.

Bizim burda tek derdimiz hasretlik. Başkaca sıkıntım yok şükür. Geçende kabristana vardım. Dedenle babanın kabrine ektiğimiz sarı güller açmış görürsen nasıl şeneltmişler oraları! Anacığımın kabrindeki mor zambaklar az biraz cılızca kalmış şöyle ön yüze, güneşe beraber eki ekiverdim. Suladım da bir yol; tutar inşallah. Küçük Hamit'in başındaki akkiraz nasıl çiçeğe durmuş görürsen, sanki telli duvaklı gelin... Senin selamını da götürdüm fazladan birer Fatiha okuyuverdim hepsine; geldiğinde beraber gider yine okuruz sen sakın tasalanma emi kuzum.

Bizim sarı kız üç gün evvel yavruladı. Kendi gibi sarıca bir dişi yavru getirdi dünyaya. Ben Sarıca diye geçirdim içimden amma gelince adını beraber veririz. Akşamına kara öküz hastalandı bir hafta yemedi içmedi. Dün sabah ahıra vardım di yerde kıpırtısız yatar. Ayağım la dürtüyüdüm hiç kıpırdamadı. Başına koca koca sinekler toplanmış. Yüzüne bir baktım ki dili dışarda, gözleri beleri belerivermiş. Meğer sabaha kadar şişmiş kalmış. Sarıca kız da senin gibi yetim kaldı hay yavrum. Ne edelim kimisi doğacak kimisi ölecek devran bu hay kuzum...

Geçende muhtar yanında iki jandarmayla çıkageldi. Avlu kapısını açıp karşımda görünce telaşlandım evvela; hayrolsun dedim. Betim benzim attı heral ki muhtar hemence söze girdi; "Korkma bacım kötü bir haber getirmedi sana. Jandarmalar sabahınan uğradı yanına rahmetlik Hasan'ın mahkemesi neticelenmiş onu bildirmeye gelmişler. Ben de yanlarına düştüm senin evi göstereyim diye" deyince rahatladım. Kolay değil hay kuzum ne kara haberler işitti bu kulaklar; yüreciği yana yana, ah ede ede nice yandı, kavruldu bu kara nenen!

Mahkemede reis kazaya sebep olan karşıdan gelen arabanın sahibidir demiş. Ölümüne sebebiyet verdiği fakirlerin yakınlarına para ödeyecekmış... Bir de on bir sene mapus yatacakmış. Yatsın yavrum yatsın! Az bile vermişler. Bizim ciğerimizi yaktı. Şu avludan üç cenaze çıktı kolay mı? Dağ gibi Hasan'ım gitti. Gencecik gelinim, yavrumun tomurcuğu küçük Hamit'im gitti. Neyse yavrum sen bakma bu yaşlı karıya! Coştı taştı gene akılsız karı; gurbetteki insana edilecek kelam mı bunlar?

Muhtar dedim sevabına o paranın bir kısmını yetimime, kara gözlü Hasene'ne göndertelim. Ben bu köy yerinde ne edeyim parayı pulu? Muhtar dedi Hatçe bacım sen o parayı yanında alıko; bunun çeyizi var düğünü var hayırlısıyla. Toplu para her zaman ele geçmez. Torunun kimsesiz öğrenci olduğundan hükümet ona maaş bağladı. O para Hasene kızımıza bol bol yeter sen içini ferah tut.

Kara gözlü Hasenem, muhtar bir kâğıda yazıverdi ben de mektuba ilişitirdim. O kâğıtta yazan numarayla parayı çeker dedi. Sağlıcakla kal yavrum. Okulunu bitir gel nenen burda seni bekler kuzum. Allah'a emanet ol...

HARF İNKILÂBİ ÖNCESİNDE KONYA'DA BAZI KÜLTÜREL FAALİYETLER

**MUSTAFA
ÖZCAN**

GİRİŞ

"Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında" 1353 sayılı yasa 3 Kasım 1928 tarihinde kabul edilmiştir. Bu yasa, o tarihlere kadar kullanılan Arap harfleri yerine Latin esasından alınan harflerin kullanılmasını öngörmüştür. Bu dönüşüme Harf İnkılâbı adı verilmektedir. Bu yasanın yürürlüğe girmesinden sonra ülkede okuma yazma seferberliği başlatılmıştır.

Şehirlerde Valiliklerin, Maarif Emin ve Müdürlüklerinin organize ettiği, bu okuma yazma seferberliğinde Konya da kendisine düşeni fazlasıyla yerine getirmiştir. Başta devlet memurları, öğretmenleri, kadın-erkek, herkesin; okuma yazma öğrenmek isteyen her yetişkinin katılabileceği kurslar düzenlenmiştir. Bu konuda başta il yöneticileri olmak üzere herkes bu kurslara verdikleri önemi her vesileyle belirtmişlerdir.

Gece okulları açılmış, yeni harfleri öğretme çabalarına hız verilmiştir. Kursların sonunda sınavlar yapılmış, başarılı olanlar belgelerini almışlardır. Latin harfleriyle okuma yazma işinde Maarif Eminlikleriyle, Milli Eğitim Müdürlüklerine çok iş ve sorumluluklar düşmüştür. Konya'daki yetkililer de bu iş ve sorumluluklarını büyük bir özveriyle yerine getirmek için çalışmışlardır.

Bu gelişmelerden önce de Cumhuriyet idaresi milletin okuma yazma öğrenmesi yolunda her türlü çalışmayı yapıyordu. Bir yandan yeni eğitim ve öğretim sistemini hayata geçirmek için uğraşılıyor, öte yandan da irfan ordusunun güzide mensupları olan öğretmenleriyle birlikte halkın kültürel seviyesini yükseltmeye gayret ediyordu. Bu maksatla okuma yazma kursları açmış ve Konya merkezinde görev yapan orta öğretim öğretmenlerine konferanslar verdirmişti. Böylece şehrin dolayısıyla ülkenin kültürel kalkınmasına katkıda bulunmuştur.

Kültürel Faaliyetler: Buradaki sözü edilen kültürel faaliyetler, harf inkılâbının yapılmasına bir yıldan daha az bir zaman dilimi kaldığı dönem içindeki faaliyetlerdir. Bunların

ilki okuma yazma kurslarıdır ve bu faaliyetler daha çok gece mektebi şeklinde gerçekleştirilmiştir. Sıkı bir programla yürütülmüş, kurslar denetlenmiş ve isteyen vatandaşlara okuma yazma öğretilmiştir. Öteki faaliyet de Muallimler Birliğinin desteğiyle halka, aydınlara açık konferanslardır. Bu konferanslara paralel yürüten ve bunlardan daha küçük çapta olanı ise Tabipler Birliğinin önderliğinde verilen; tıptaki gelişmeleri, sağlık konularını içeren tıp konferanslarıdır. Geniş bir konu olan bu kültürel faaliyetleri iki ana başlık altında toplamak gerekmektedir.

1-Muallimler Birliğindeki Konferanslar:

Muallimler Birliğinde verilen konferansla Konya'da maarif yetkililerin düzenlediği, desteklediği ve belirli şartlara bağladığı konferanslardır. Konya Mıntıkası Maarif Eminliğinden yapılan duyuruda, konferansların Muallimler Birliği salonunda verildiği; konferansların konuları, her konferansın verileceği tarih ve konferansçının adı, görevi, vilâyet gazetesinin 14 Kânunuevvel 1927 tarih ve 136-2292 numaralı nüshasında bildirildiği ifade edilmektedir. Ayrıca hariçten konferans vermek isteyen öğretmenlerin ilân edilen konferans programının dışında ama yine Muallimler Birliği salonunda, verebilecekleri, bunun için de "tahrir emanetine" başvurumaları gerektiği hatırlatılmaktadır. Yine konferansların resmi mahiyette olduğu bildirilmekte, gerek konferansçıların, gerekse dinleyicilerin daha önceden belirlenen kurallara uymaları gerektiği ifade edilmektedir. 1

Her konferanstan sonra Babalık gazetesinde konuşmacının sunduğu metin özetlenir, önemli yerleri vurgulanır, geniş bir açıklama yapılır. Böylece bizzat konferansçıyı dinleymemiş olanlar dahi o konu hakkında yeterli bilgiye ulaşmış olurlar. Bunun yanında Babalık gazetesi, konferans gününü, sol alt köşesinde, bir kere daha hatırlatılmaktadır.

Konferansların amacını uzun uzadıya anlatmak mümkündür. Bu konuda Naci Fikret'in yazısı okuyanlara ışık tutmaktadır. Naci Fikret'e göre "kafa darlığı"nı gidermektir, zihnî faaliyetlerin gelişmesinden haberli olmaktadır. Maarif Emini Nevzat Bey ve Maarif Müdürü Fakir Beylerin himmet ve yardımlarıyla düzenlenen bu konferanslarda öğretmenler de işlerini hakkıyla yapmaktadırlar.

Öte yandan halk konferanslarına gelmek zorunda değildir ama insanlar hiçbir baskı altında kalmadan eğlenceli bir müsamereye gidiyormuş gibi koşu koşu gitmektedir. Bu yüzden duydukları, öğrendikleri, dinledikleri, akıllarında ve gönüllerinde her zamankinden daha fazla kalmaktadır. Ayrıca bu konferansların bir başka önemli yanı da, halk geceleri birtakım kahve, kıraathane gibi yerlere gide-

rek orada mevsim icabı kapı ve pencerelerin kapalı olduğu bir mekânda, sigara, nargile dumanları içinde, berbat havaları yutmaktan uzak kalmaktadırlar. Yine halk kötü mahallere giderek maddi manevi kayıplar yaşamamış, sıhhatlerini ve ahlâklarını korumuş olmaktadır. Naci Fikret, konferansları izleyenlerin her bakımdan kârlı çıktığına inanmaktadır.

Öte yandan halkı bu kadar derin ve samimi bir ilgi ile düşünen ve onu yükseltmek ve yaşatmak isteyen hükümetin bu çabalarını takdirle karşılanmalı, hatta ödenmesi gereken "en zaruri bir insanlık borcu" gibi görülmelidir².

Konya Maarif Eminliğinin düzenlemiş olduğu bu halk konferansları, Muallimler Birliği salonunda aşağıda gösterilen tablodaki sırayla verilmiştir:

Konferansın vazifesi ve ismi	Konferans Tarihi	Konferansın Mevzuu
Lise Tarih ve Coğrafya Muallimi Ferit Bey	1 Kânunuevvel 927 Perşembe	Kable'l-İslam Türk Hars ve Medeniyeti
Lise ve Muallim Mektebi Felsefe Muallimi Muhlis	5 Kânunuevvel 927 Pazartesi	Demokraside Mefkûre'nin Mevkii
Kız Muallim Mektebi Fizik ve Kimya Muallimi Mihrinisa Hanım	8 Kânunuevvel 1927 Perşembe	Kimyanın Aile işlerine Tatbiki
Lise Farişî Muallimi Abdülkadir Bey	12 Kânunuevvel 927 Pazartesi	Konya Tarihi ve Milli Müesseseler
Erkek Muallim Mektebi El İşleri Muallimi Asım Bey	15 Kânunuevvel 927 Perşembe	Sanayi'in İnkişafında Vazifemiz
Kız Muallim Mektebi Tarih ve Coğrafya Muallimi Ekrem Bey	19 Kânunuevvel 927 Pazartesi	Gazi'nin Nutku ile Milli Mücadele Tarihinin İzahı
Lise Fransızca muallimi Arif Bey	22 Kânunuevvel 927 Perşembe	Terbiye Muhitleri
Lise Müdürü Nejad Bey	26 Kânunuevvel 927 Pazartesi,	Avusturya Mer'aları, Sür'üleri ve Çobanların Tarz-ı Hayatı ve Memleketimizle Mukayesesi
Erkek Muallim Mektebi Fransızca Muallimi Edib Bey	30 Kânunuevvel 927 Perşembe	Türkler Nasıl Zengin ve İktisaden Kuvvetli Bir Millet olabilir (Dolayısıyla Kaçakçılık)
Erkek Muallim Mektebi Türkçe ve Usul-i Tedris Muallimi Zeki Bey	3 Kânunusani 928, Pazartesi	Küçük Çocukların Terbiyesi
Lise Arabi Muallimi Atif Beyh	6 Kânunusani 928 Perşembe	Kelimeler ve Delâletler
Erkek ve Kız Muallim Mektepleri Edebiyat Muallimi Sa'di Bey	9 Kânunusani 1928 Pazartesi	Namık Kemal ve Tesirleri
Kız Muallim Mektebi Türkçe Muallimi Mevhibe Hanım	12 Kânunusani 928 Perşembe	Edebiyat-ı Cedide
Lise Doktoru Hulki Amil Bey	16 Kânunusani 928 Pazartesi	Çocuk ve Ev Hıfzısıhhası,
Kız orta Mektebi Tarih ve Coğrafya Muallimi Celal Bey	19 Kânunusani 928 Perşembe	Anadolu'nun Tabii Güzellikleri, Demir Yolları
Lise Resim Muallimi Sami Bey	23 Kânunusani 928, Pazartesi	Resmin Sınâyi'de, Hissiyât-ı Milliyyede Tesirleri

Kız Muallim mektebi Doktoru Kamil Şakir Bey	26 Kânunusani 928 Perşembe	Trahom
Kız Muallim Mektebi Terbiye-i Bedeniye Muallimi Melek Hanım	30 Kânunusani 928, Pazartesi	Çocukların Neşv ü Neması, Genç Kızlara Bir Bünye-i Bedeniyye
Kız Muallim Mektebi Tabi'at Mualli- mi Fahriye Hanım	3 Şubat 929, Perşembe	Tuz
Lise Tabi'at Muallimi Tahsin Bey	6 Şubat 928 Pazartesi	Hayvanlar ve Nebatlar Arasındaki Benzeyiş
Lise Riyaziye Muallimi Şevki Bey	9 Şubat 928 Perşembe	Erkâmın Menşe'î
Lise Kimya Muallimi Kemal Bey	13 Şubat 927 Pazartesi	Kimya Nasıl Doğdu, Nasıl İlerledi, Neye Yarar?
Lise Fransızca Muallimi Vehbi Bey	16 Şubat 928 Perşembe	Ecnebi Lisanının Lüzum ve Ehemmiyeti
Lise Türkçe Muallimi Mehmet Emin Bey	20 Şubat 928, Pazartesi	Türk Dilinin Tekâmülü
Lise Almanca Muallimi Yahya Fehmi Bey	23 Şubat 928, Perşembe	Paranın Kıymeti
Kız Muallim Mektebi Riyazi Muallimi Ref'et Bey	27 Şubat 928 Pazartesi	Kiyem-i Menkule ve Borsalar
Lise Türkçe Muallimi Arif Bey	1 Mart 928 Perşembe	Türkçede Mürekkebat
Lise Fransızca Muallimi Necmeddin Bey	5 Mart 928 Pazartesi	Kadın ve Yarınki Türk Kadını
Sanatlar Mektebi Müdürü Mehmet Cemal Bey	8 Mart 928 Perşembe	Sanat Mekteplerinin Ehem- miyeti, Medeniyet Âlemindeki Mevki'i ve Tesirleri
Kız Orta Mektebi Türkçe Muallimi Sa'ime Hanım	12 Mart 928, Pazartesi	Çocuk Lisanının Tekâmülünde Ailenin Vazifesi
Kız Muallim Mektebi Ev İdaresi Muallimi Müzeyyen Hanım	15 Mart 928 Perşembe	Ev ve Mutfak İşleri
Kız Muallim Mektebi Musiki Muallimi Zühdü Bey	19 Mart 1928 Pazartesi	Musiki, Terbiyevi Tesiri
Kız Muallim Mektebi El İşleri Muallimi Remziye Hanım	22 Mart 928 Perşembe	El İşlerinin Aile Hayatında Faideleri
Kız Muallim Mektebi Müdürü Mustafa Lütfi Bey	26 Mart 928 Pazartesi	Çocuk Velilerinin Mekteple Alaka ve Münasebetleri
Kız Orta Mektebi Müdürü Nail Bey	29 Mart 928, Perşembe	İyi Bir Türk Vatandaşının Vazifeleri (Dolayısıyla Kaçakçılık)
Erkek Muallim Mektebi Musiki Muallimi Necmi Bey	2 Nisan 928 Pazartesi	Musiki İstidatları
Erkek Muallim Mektebi Fizik Muallimi Midhat Bey	5 Nisan 928 Perşembe	Telsiz, Telefon ve Tatbikatı
Erkek Muallim Mektebi Riyaziye Muallimi İhsan Bey	9 Nisan 928 Pazartesi	Salih Zeki ve Âsârı
Kız Orta Mektebi Ev İdaresi	12 Nisan 928 Perşembe	Zamanımızda İyi Bir Ev Nasıl İdare Olunur?
Erkek Muallim Mektebi Müdürü Halit Ziya Bey	16 Nisan 928 Pazartesi	Bütçe nedir? Türk Devletinin Muhtelif Devirlerine Ait Bütçeleri Arasında Mukayese
Kız Muallim Mektebi Fransızca Muallimi Kamran Hanım	19 Nisan 928 Perşembe	Ev Kadını Vasıfları ve Annelik
Kız Muallim Mektebi Fransızca Muallimi Kamran Hanım	19 Nisan 928 Perşembe	Ev Kadını Vasıfları ve Annelik

Kız Orta Mektebi Tabiat Muallimi Azize Hanım	23 Nisan 928 Pazartesi	Aile Hıfızlıhası
Kız Muallim Mektebi El İşleri Muallimi Remziye Hanım	26 Nisan 928 Perşembe	El İşleri ve Çocuk Terbiyesi
Kız Orta Mektebi Riyaziye Muallimi Hulusi Bey	30 Nisan 928 Pazartesi	Riyaziyenin Fikri Terbiye Üzerindeki Tesirleri
Erkek Muallim Mektebi Resim Muallimi Efser Hanım	3 Mayıs 928 Perşembe	Bed'iî Terbiye
Kız Muallim Mektebi Dikiş Muallimi Nazife Hanım	7 Mayıs 928 Pazartesi	Dikiş ve Biçkinin İktisadi Hayatımızdaki Tesirleri
Kız Muallim Mektebi Beyaz İşleri Muallimi Bedriye Hanım	10 Mayıs 928 Perşembe	Kadın Elbisesi Arasında Beyaz İşlerinin Mevkii3

1.2 Tıp Konferansları: Bunlar Milli Eğitimin ön ayak olup düzenlediği konferanslar kadar yoğun değildir. O yıllarda Tabipler Birliği kurulmuş ve faaliyetlerini genişletmek için uğraşıyordu. Tabipler Birliği, Tıp Mahfeli'nde Vali İzzet Beyefendi ile şehirdeki askeri birliklerin kumandanı Asım Paşa, Nail Paşa, kordu erkânı ve diğer askeri birliklerin kumandanları, Defterdar Fahri Bey, Sabık mektupçu Hayati Bey ve vilayetin ileri gelenleri Tıp Birliğinin bütün üyelerinin katılımıyla bir çay ziyafetinde bulunmuşlardır. Önce birlik namına Sıtma Mücadele Heyeti Reisi Zeki Bey, davetlilere, geldiklerinden dolayı teşekkür etmiştir. Birliğin nasıl oluşturulduğu ve mali durumu, faaliyetleri hakkında açıklamalar yapmış, maddi vasıtaların az olmasından dolayı halka yeterince hizmet götüremediklerinden yakınmış... Daha sonra da Vali İzzet Beyin yardımları sayesinde halk için parasız bir muayene ve tedavihane açmak fikrinde olduklarını belirtmiştir. Toplantıda Vali Bey, davet için teşekkür etmiş, cemiyetler içinde en mümtaz bir zümrenin Tıp mensupları olduğunu hatırlatarak, toplum hizmeti gören her kuruma yardım etmenin görevi olduğunu söyleyerek Tıp Birliği için de elinden gelen gayreti göstereceğini ifade etmiştir.

Tıp Birliği yine Sıtma Mücadele Reisi Zeki Bey'in başkanlığında yaptığı toplantıda, memleket insanının sağlığını ilgilendiren bazı kararlar almıştır. Bu kararlardan birisi de üyelerinin meslekî konferanslar vermesidir. Halkı sağlık ve hastalıklar konusunda aydınlatmaya yö-

nelik bu konferansların çok gerekli olduğu ileri sürülerek, uzman tıpçıların verecekleri konferansların günlerinin idare heyetince tespit olunması kararlaştırılmıştır. Fennî ve meslekî konferansların ilkinin 31 Kânunuevvel (1928) tarihinde verildiği görülmüştür. Ayrıca her ayın son Cuma günleri konferanslara devam edileceği haber verilmiştir. Bu konferanslarda Doğum ve Bakım Müdürü Doktor Niyazi Müştak, Askeri Hastane Röntgen Uzmanı Kemal Bey ve Bevlîye Uzmanı Nüzhet Ahmet Beyler, ağırlıklı olarak gözlemlere dayanan konferanslar vermişlerdir.4

2-Okuma Yazma Kursları: Konya'da Maarif Emîni ile Maarif Müdürünün birlikte düzenlediği konferanslardır. Bunlara halk dershaneleri adı da verilmiştir. Kurslar, yaşı ilerlemiş, vaktiyle okuma yazma öğrenememiş yetişkinlere yöneliktir. Salt Konya merkezinde değil, ilçelerde, bucaklarda ve hatta köylerde de kurslar açılmıştır.

Halk dershaneleri halkın büyük ilgisi- ni görmüştür. Merkez vilayetinde biri kızlara mahsus olmak üzere sekiz gece mektebi vardır. Halk dershanelerine giden öğrencinin sayısı altı yüzü bulmuştur.

Çumra halk dershanesine otuz iki, Akşehir'de yüz on iki, Ilgın'da kırk yedi, Kadınhanı'nda kırk iki, Cihanbeyli'de yirmi iki, Karaman'da seksen, Sultaniye (Karapınar)'da kırk, Ermenek'te altmış iki, Beyşehir'de yirmi dört, Seydişehir'de kırk üç, Bozkır'da yirmi sekiz öğrencinin gece mekteplerine devam ettiği bildirilmiştir. Bunların toplamı da bin iki yüz yirmi ikiye bulmuştur.

Konya Maarif Müdürü Fakir Bey'in teşebbüs ve himmetleriyle bu gece okulları birçok köyde de açılmıştır. Hususi idare bütçesinde tahsisat bulunmadığı için halk dershanelerinde görev alan köy öğretmenlerine köy sandıklarından aylık onar lira ücret ödenmiştir Köylerdeki halk dershaneleri resmi mektebi olan bütün köylerde açılmıştır. Memleket irfanına yapılan bu katkı her türlü takdirin üzerindedir⁵. Yine Maarif Müdürlüğünce umumi hapishanede açılan mektebe 50 öğrencinin devam ettiği açıklanmıştır⁶. Halk dershanelerinde fiilen görev alan maarif müdürlerinin ayrıca ücret alabileceği İçişleri Bakanlığında vilayete bildirilmiştir. Vilayet encümeni de Konya Maarif Müdürü Fakir Bey'e "ücret-i maktu" olarak elli lira verilmesini uygun bulmuştur.⁷

SONUÇ

1928 yılında harf inkılabı yapılmıştır. Ondan sonra yeni harflerle okuma yazma seferberliği başlatılmıştır. Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşıldığı gibi halkın kültür seviyesinin yükseltilmesi için hem okuma yazma kursları açılmış, hem de şehrin kültürel özelliği dikkate alınarak, Muallimler Birliği salonunda dönemin gözde öğretmenlerinin konferanslar vermeleri sağlanmıştır. Bu işte en büyük rol o sıralarda Konya Maarif Müdürlüğü görevinde bulunan Fakir Bey'e düşmüştür. Zaten Fakir Bey burada gösterdiği başarı üzerine kısa bir süre sonra İstanbul Maarif Emaneti Muavinliğine terfiyen tayin edilmiştir.⁸

Öte yandan Muallimler Birliği'ndeki konferansçılara bakılırsa, dönemin en gözde öğretmenlerinin görev aldığı görülmektedir. İleride Belediye Başkanı, Halkevi Başkanı, Okul Müdürü olacak öğretmenler de bu kadroda yer almıştır. Ayrıca Babalık gazetesinin başyazarı Muzaffer Hamit de konferans vermiştir. Daha sonra konferanslardan halkın daha çok yararlanabilmesi için Ramazan ayı olması dolayısıyla teravih namazından sonra, saat 20:30'da başlatılması uygun görülmüştür.⁹

Halk dershanelerinin kurulması, mil-

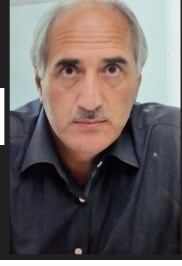
lete verilen önemi göstermektedir. Bu dershanelere gitmek mecburiyeti yoktur. Ancak dersane açmak da bir külfettir. Cumhuriyet hükümeti bu külfeti seve seve karşılamakta ve büyük bir idealizm için halkın hizmetinde bulunmaktadır. Sonradan Latin harfleriyle okuma yazma seferberliğine dönüşecek olan bu hareket, birkaç yıl içinde daha kararlı, daha sistematik ve millet mektepleri çerçevesinde zenginleşerek ve artarak sürdürülecektir.

Babalık gazetesi yazarı Ziya Çalık'ın dediği gibi başka yerlerde kış mevsiminde, gecelerin uzun saatlerini öldürmek için eğlence kaynakları yaratırken, Konya; halkın bilgi ve görgüsünü, kabiliyetini arttırmaya çalışarak, bu kış mevsimini irfan mevsimi haline dönüştürmüştür. Ayrıca konferans hazırlayan öğretmen de her zamankinden daha fazla okumaya, araştırmaya, incelemeye yönelmiştir. Yeni terbiye yöntemleriyle yetişmiş öğretmenler halk dershanelerinde kamuya yararlı olmaya çalışırken, en son eğitim ve öğretim yöntemlerini kullanmışlar, cehaletin yerinde bilgiyi yeşertmek için gayret sarf etmişlerdir¹⁰.

DİPNOT

- 1 "Konya Mıntıkası Maarif Eminliğinden", Konya, Sayı. 138-2292, 28 Kânunuevvel 1927, s.4
- 2 Naci Fikret, "Halk Konferansları", Konya, Sayı. 136-2292, 14 Kânunuevvel 1927, s.1
- 3 "Halk Konferansları", Konya, Sayı. 136-2292, 14 Kânunuevvel 1927, s.4
- 4 "Tıp Birliği Konferansları", Konya, Sayı. 139(?) -2292, 4 Kânunusani 1928, s.2
- 5 "Halk Dershaneleri", Konya, Sayı. 139-2292, 4 Kânunusani 1928, s.1
- 6 "Halk Dershaneleri", Konya, Sayı. 139-2292, 4 Kânunusani 1928, s.1
- 7 "Maarif Haberleri" Konya, Sayı:134-2292, 30 Teşrinisani 1927, s.1
- 8 "Vilâyet Haberleri", Konya, Sayı. Sayı. 140-2292, 11 Kânunusani 1928, s.1
- 9 "Muallimler Birliğinde Konferanslar", Babalık, Sayı. 2636, 1 Mart 1928, s.3
- 10 Ziya Çalık, "İrfan Mevsimi", Konya, Sayı. 136-2292, 14 Kânunuevvel 1927, s.1

ZAMAN TÜNELİ

ŞABAN KUMCU

Konya'ya bir akraba ziyaretine gidişimde, tanıdık bir esnafın dükkânında çay içerken, sehpa da bulunan Konya YeniYün gazetesine gözüm ilişti. Gazetenin "Şehrin Hafızası" adlı kültür-sanat ilavesi dikkatimi çekti. Gazeteye şöyle bir göz gezdirdikten sonra "Şehrin Hafızası" dergisini incelemeye başladım.

Ortaokul ve lisede okurken, fikirlerimizin yeni oluştuğu dönemlerde, dergiler, fikrî ihtiyacımızı karşılayan küçük kitapçıklardı. Elimizden düşmezdi. Caddenin, okulun evin yoğunluğundan kurtulup, bir köşeye çekildiğimizde; dingin, sakin, her türlü heyecandan uzak, dergi yazıları beynimizi ve ruhumuzu dinlendirir, okunmadık yazı bırakmazdık, onlarla uykuya dalardık.

Deneme, makale, hikâye ve şiirlerle duygular, düşünce ve fikirlerin bir insicam içinde sergilendiği dergi yazıları, bize öncelikle düşünmeyi öğretti. Kelimenin, cümlelerin, bütünüyle bir yazının değerini anladık ölçtük, tarttık. Beğendiğimiz yazıları bir daha, bir daha okuduk.

"Şehrin Hafızası" dergisinin kapağını açınca, okul arkadaşım, Prof. Ahmet Sevgi Hoca'nın bir yazısı ile karşılaştım. Araştırmacı, bilim insanı birçok yazarın da dergide yazıları vardı. Esnaf arkadaşımın dükkânında, yazıların bir kısmını okudum. Eve gelince internetten dergiyi bulup, diğer sayılarını da gözden geçirdim, bütün yazıları okudum.

Edebî, felsefî, tarihî yazıların yanında, araştırma yazılarıyla da nitelikli, akademik bir vasfı olan "Şehrin Hafızası" dergisi değerli bir hazinedir.

Ahmet Sevgi Hoca ile orta ve lise eğitimimizde, yatılı bir okulda, aynı sınıflardaydık. Yetmişli yıllar, buhranlı bir dönemdi. Okul dersleri dışında, herkes elinde bir kitap veya bir dergi ile dolaşırdı. Dinî, tasavvufî, kültürel konular yanında siyaset ve ekonomi de okumalarımız içindeydi.

Okuduklarımızı tartıştık, savunduğumuz fikirler, düşünceler ve ideolojilerimiz vardı. Milliyetçi, muhafazakâr tezler, İslâmî referanslarla beraber bizim ilgi alanımızdı. Aynı meseleye farklı bakıp, farklı yorumlar yapabiliydik. O günlerin anlatımıyla, "sağın ve solun savun-

duğu ideolojilerle" ilgili kitaplar okuyorduk. Sosyalist, Marksist tezlere dayanan kitapları da özellikle okurduk. Karşı düşünceleri bilmek, analizlerimizde dayanak oluştururdu.

Bir fikir tartışmasında; Necip Fazıl kadar, Nazım Hikmeti de bilmeli, İslami bir ideolojiyi savunabildiğimiz kadar, Marksizm'i, materyalist felsefeyi de tenkit edebilecek, bilgi ve birikime sahip olmalıydık.

Mevlânâ, Yunus Emre, Mehmet Akif, Necip Fazıl, Mehmet Kaplan, Nurettin Topçu, Cemil Meriç, Erol Güngör, Arif Nihat Asya, Mehmet Çınarlı'yı da okuyor, Gazali'den, Seyyit Kutup'tan da haberdardık. Gece gündüz durmadan okuyup derinleşmeliydik. Çünkü fikir tartışmalarımız, münazaralarımız hiç bitmezdi...

En çok da tartışırken öğrenirdik. Cemil Meriç'in dediği gibi "Münakaşa eden iki insan, aynı graniti yontan iki heykeltıraş, hakikati arayan iki yol arkadaşı. Hedefi, tahrip değil, terkiptir bu kavganın. Mağlubun muzaffer olduğu tek yarış. Yanıldığını kabul etmek, yeni bir hakikatin fethiyle zenginleşmektir. Parçadan bütüne, karanlıktan aydınlığa geçiş."

O yıllarda hepimiz Cemil Meriç'i tanımıştık. "Bu Ülke" yeni yayınlanmış, fikir dünyasını kasıp, kavuruyordu. Gözlerini altı bin ciltlik kitaplarının arasında kaybetmiş, bir entelektüeldi. Sosyalizmi "Saint Simon'dan Marks'a" kadar incelemiş, eleştirilerini yapmış, daha sonra da "bizi" keşfetmişti. Milliyetçi, muhafazakâr ve İslami düşünceleri, mukayeseler yaparak anlatıyordu.

Batıyı, Fransız düşünce yapısını, Rus edebiyatını, Tolstoy'u, Dostoyevski'yi tahlil ediyor, Alman felsefesini Kant'ı, Shakespeare, İngiliz Edebiyatını Türk okuyucusuna ders anlatır gibi anlatıyordu. Sonunda "bizim limana" demir atmış, Osmanlı aydınını topa tutuyor, "batının her hastalığını ithale memur bir anonim şirket" diyordu. Doğu-Batı ve İslam düşüncesini, geniş analizlerle ve bir diyalektikle önümüze koyuyordu.

Adeta büyülenmiş gibiydik o yıllarda. Cemil Meriç'in yazdığı dergileri arayıp buluyor, onun yazılarını adeta su gibi içiyorduk. Mehmet Kaplan'ın Şiir Tahlillerini okumadan şiiri, Nurettin Topçu'yu okumadan felsefe ve Türkiye sosyolojisini, Ahmet Hamdi Tanpınar, Peyami Safa'yı okumadan, Türk Roman'ını anlayamaz, tahlil edemezdik. Tarık Buğra'yı okumadan da Anadolu insanını çözemez, yorumlayamazdık.

Sınıfımızda, en dikkat çeken tartışmacılardan birisi de Ahmet Sevgi Hoca'ydı. Çok kitap okur, dergileri elinden düşürmez, mevzilenir ve tartışabilecek kişi veya kişileri arardı. Eğer tartışmacı kişi, okuyan biri değilse, yüzünde gülümseme belirir, işi şakaya vurur geçirdi. Sosyal demokrat görüşlü, kimya hocamız Ali Taşkın Hoca, "Lavazier Kanunlarını" veya batılı bilim adamlarının tezlerini, anlatırken, mutlaka bir "laf" atar, inancımıza, imanımıza ait değerleri, kendince sarsmaya çalışırdı.

Böyle bir konuşması sırasında, "Hocam bu konuda Ahmet Sevgi'nin düşüncelerini de dinlesek" demiştim. Hocamız olabilir, de-yince Ahmet Sevgi, ayağa kalktı, en az on beş dakika kendi tezlerini savundu, kimyacımızın

fikirlerine mantıklı cevaplar verdi. Sınıf sessiz ve pür dikkat dinliyordu. Ahmet Hoca hazırlıklıydı. Ali Taşkın Hoca, şaşırды, "Ahmet sen profesör olmuştun" dedi.

O günden sonra Ahmet Hoca'nın sınıfımızdaki lakabı profesör olarak kaldı. Tam da bu sıralarda Ahmet Hoca gözlük takmak mecburiyetinde kalmıştı. Okulu bitirmemize bir ay vardı, mayıs ayı, öğrencilerin en sevdiği aydır. Havalar güzel olur, gömleklerle sınıflara gelinirdi. Okulumuzdan, hocalarımızdan ve arkadaşlarımızdan ayrılacağımız için, içimizde bir burukluk, boğazımızda bir düğümlenme oluyor, bir yürek ağrısı kendini derinden hissettiriyordu.

Bu okulda yıllarımız geçmişti, bu yatılı okulu bitireceğimize inanamıyorduk. Dünyaya hep bu pencereden bakmıştık yıllarca. Üç bina ve ortasında bir avlu, bizim yurdumuz, yuvamızdı. "İlk sevgiye benzeyen ilk acı ilk ayrılık." Küçük yaşta evden ayrılışımıza hiç benzemiyordu bu ayrılık. Bir şehre, bir çevreye ve arkadaşlarımıza alışmıştık. Gençtik, hayallerimiz vardı.

Böyle duygularla dolu olduğumuz, son haftalardan birinde felsefe dersindeydik. Felsefe Hocamız da Ahmet Taş'tı.

'Tiryaki Sözleri'nin GÖLGESİNDE

**Ahmet
Sevgi**

آقارصو نه كوزل درس حياتدر : كوچوك مانعلك
اوزرنده كوچورور ، بيوك مانعلك
يانندن سسسز جه كچيويرر .

Akarsu ne güzel ders-i hayattır: Küçük manilerin
üzerinde köpürür, büyük manilerin
yanından sessizce geçiverir.
(C. Şahabeddin)

AKARSU

Dere kenarına otur, bak nasıl akar su,
Küçük engeller çıktı mı öfkeyle köpürür.
Engel büyükse eğer, dikkat et manzara şu:
Hiçbir şey olmamış gibi etrafından yürür.

(Ahmet Sevgi)

Öğrencilerine mesafeli davranır, ancak yüreği sevgi doluydu. Bizler bunu hissederdik. Bilgili ve disiplinliydi. Öğrenciler onu pür dikkat dinlerlerdi. Artık dersler bitmiş sohbet ediyorduk. Ahmet Taş Hoca, Ahmet Sevgi'ye sen kaç dergi okuyorsun diye sordu. Ahmet Sevgi de yedi dergi okuyorum hocam deyince, Felsefe hocamız. "Atma Ahmet din kardeşiyiz" dedi. Ahmet Sevgi, dergiler idareye geliyor, sorup öğrenebilirsiniz diye cevap verdi. Sesi de biraz yüksekti. Ahmet Taş Hocamız, idareden, Ahmet Sevgi'ye gerçekten yedi dergi geldiğini öğrenmiş. Ertesi gün, "Ahmet, senden özür dilerim, gerçekten okuyormuşsun" demişti. O günlerde, Hisar, Pınar, Gerçek, Töre, Türk Edebiyatı, Bozkurt, Oku, Varlık gibi dergileri okur ve elimizden düşürmezdik.

Yıllar içinde, Ahmet Sevgi Hoca, belirlediği hedefler doğrultusunda ilerledi, gerçek bir ilim adamı oldu. Profesör unvanını aldı. Daima yazdı, aynı disiplin ve fedakârlıkla, yıllardan beri, çeşitli gazete ve dergilerde yazmaya devam ediyor. Kitapları yayınlıyor. Her karşılaştığımızda ilk cümlesi, " neden yazmıyorsun" olurdu. Her arkadaşını, dostunu yazmaya teşvik ederdi. Yine böyle bir sohbetimizde, "uzun yıllar yurt dışında yaşadın, hatıralarını, birikimlerini yazsan iyi olur" dedi.

İlk başlık da "Paris'te bir bayram sabahı" olsun diye ekledi... Hem teşvik etti hem de konu verdi. Yazı yazma işi, kişiye doğrudan bir sorumluluk veriyor. İşte bu yazı böyle tatlı bir sohbetten sonra ortaya çıktı. Öncelikle de vesile olan Ahmet Hoca'dan bahsetmeden konuya giremedim. Konu göç ve gurbet olunca, aklımıza önce Almanya gelir, sonra tüm Avrupa'ya giden gurbetçilerimiz hatırlanır.

Türk insanının, ekmek parası kazanmak için, gurbet ellere mecburî çıkışının altmışıncı yılında, yazılacak çok şey var. "Acı vatan" üçüncü ve dördüncü neslin, doğduğu, büyüdüğü, okuduğu, işlerini kurduğu, gerçek vatanları olmaya başladı.

Paris'te, Berlin'de, Amsterdam'da, Brüksel'de, Londra'da ve Avrupa Kitası'nın

bütün köşelerinde bizim insanlarımız bayramlarını kutlarlar. Türkümüz:

"Bir Yiğit gurbete gitse, gör başına neler gelir

Garip sılayı andıkça, yaş gözüne dolar gelir " diye başlar.

Gerçekten de neler gelmemiştir gurbetçilerimizin başına... Bir ev, bir traktör, üç beş dönüm tarla alıp, memlekete dönme sevdasıyla giden gurbetçilerimiz, üç nesildir oralara yerleşti artık. Her sohbetin başı, ortası ve sonu yurda dönme hayalleri ile süslenir ve bu hayaller hiç bitmezdi.

Mezar taşına "yakında döneceğim" diye yazdırmış bir gurbetçimiz Berlin'de... Bu çaresiz özlem, artık taşlara yazıldı.

Oralarda bayramlar hasretle kutlanır. Her bayramda ebeveynlerin gözleri bir yerlere takılır kalır. Gurbet ellerde bayram günleri acı bir tebessüm, buruk bir acıdır. İlk ibadet yerlerinin, bina altı odalardan, boş araba garajlarına, oradan büyük boş depoların cami olarak kullanılmasına, din görevlisi ihtiyaçlarının karşılanmasına kadar, ömür törpüsü hikâyelerimiz var anlatacak.

Kasetlerden türkü dinlenen dönemlerde, 1960'lı yıllarda Köln'e gelen ve adı "Köln Bülbülü" ne çıkmış bir sanatçı vardı. Malatyalı Yüksel Özkasap. Almanya'da yaşayan işçilerimiz, işçi evlerinde (hayımlarda) onun, yüreğe dokunan bir türküsünü dinlerlerdi:

"Ne mektubun gelir ne de selamın
Hasret kaldım, bizim elin gültüne
Gözleri görmüyor gayri anamın
Nasıl oldu yolum düştü Kölün'e..."

Sahiden üç bin küsur kilometre batıda, Köln'e, Berlin'e, Münih'e, Amsterdam'a, Brüksel'e, Paris'e, Stockholm'e, Londra'ya, dünyanın bir ucuna yolumuz nasıl düşmüştü? Yerleştiği yeri adeta vatan haline getiren bu aziz milletin, yolculuğu ne zaman bitecekti...

Gurbetçi adını koymuş; "ana vatan", geldiği yer, "acı vatan", yaşadığı yer...

İnşallah bir başka yazımızda bu acı vatanın hatıralarını yâd ederiz.

Görüşmek dileğiyle.